

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

ВІЙСЬКОВА ПРЕСА УКРАЇНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Рецензія на монографію начальника відділу підготовки військових фахівців центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України полковника Сегеди Сергія Павловича «Створення та розвиток української військової преси (ХХ – початок ХХІ століття)»)

Реформування Збройних Сил суверенної України вимагає уваги до інформаційно-пропагандистського забезпечення їх особового складу. У вирішенні цього завдання винятково важливе місце належить військовій періодичній пресі, узагальнення досвіду функціонування якої на різних історичних етапах має теоретичне та практичне значення. З цього погляду вихід монографічної праці «Створення та розвиток української військової преси (ХХ – початок ХХІ століття)» має актуальне значення і є помітним явищем в українській історіографії. Автор реконструює історію становлення української військової преси як цілісний процес, що складався з окремих періодів, обумовлених розвитком історії України, та на підставі історичного досвіду науково обґрунтовує оптимальне місце сучасних військових друкованих ЗМІ у реформуванні Збройних Сил України. Як показала історична практика, при творенні війська незалежної держави поряд із найважливішими завданнями була і є робота з особовим складом, від якої прямо залежить боєздатність війська. Реалізація вдосконалення інформаційно-про-

пагандистського забезпечення передбачає повномасштабну роботу не тільки військового керівництва, а й науковців, оскільки реформування цього виду забезпечення – це не лише зміни всередині відповідних структур, але й вирішення нових питань, які ставить сьогодення у політичній, економічній, соціальній, духовній та інших сферах. Нехтування кардинальними перетвореннями у системі інформаційно-пропагандистського забезпечення, зокрема у системі військових засобів масової інформації, зазвичай призводить до дисфункції військової дисципліни, порушення інтелектуально-мотиваційних обґрунтувань у ставленні до служби і до виконання своїх обов'язків тощо.

Проведене дослідження свідчить, що проблема становлення сучасної системи військової преси, охоплення її впливом військовослужбовців України не розв'язана в практичному плані, а також не має наукового теоретичного обґрунтування. У зв'язку з цим в Україні намітилися негативні тенденції у галузі інформаційно-пропагандистського забезпечення. Така ситуація та необ-

Хідність її розв'язання визначає актуальність теми дослідження автора рецензованої праці.

Мета і завдання дослідження визначили оптимальну структуру роботи. Монографія складається зі вступу, п'яти розділів та висновків. У кожному розділі висвітлюється певний період розвитку військових друкованих ЗМІ, і, разом з тим, усі розділи розглядають у взаємозв'язку різні явища і тенденції єдиного процесу становлення преси українських воєнізованих і збройних формувань ХХ – початку ХХІ століття, розкривають зародження та генезис сучасної преси військових формувань України.

До наукової новизни слід віднести запропонований автором систематизований понятійно-категоріальний апарат, який склали як сформульовані автором та уточнені ним на підставі сучасних законодавчих актів поняття і категорії, насамперед ті, що визначають предмет даного дослідження, так і вироблені сучасною наукою та законодавчо встановленні, що потребували оновлення та уточнення. В роботі сформульовано такі поняття, як «українська військова преса», «збройне (озброєне) формування», «воєнізоване формування», «парамілітарна організація» тощо.

У першому розділі на основі всебічного аналізу історичних джерел та наукової літератури автор обґрунтовує теоретичні засади формування наукових підходів до вивчення військової преси, систематизує та впорядковує історіографічну базу і джерела, а також узагальнює досвід вивчення історії української військової преси. Автором встановлено, що єдиного підходу щодо бачення цілісного процесу виникнення і розвитку преси українських збройних формувань, а також його наукового обґрунтування в нашій державі не існує. Разом з тим він відзначає, що в кожному із аналізованих періодів є окремі важливі ознаки, які варто взяти до уваги при формуванні оптимальних підходів до реформування інформаційно-пропагандистського забезпечення сучас-

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПРЕСИ

(XX – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

них ЗС України та інших військових формувань.

У другому розділі монографії розкривається процес творення перших військових друкованих видань в контексті становлення українських збройних формувань 1917-1921 рр., розглядаються особливості цього процесу на західних і східних землях України, обґрунтовується оптимальна структура військової преси. Автор простежує методи і способи управління роботою військових редакцій як підрозділом армії з боку спеціальних ідеологічно-виховних командних структур. Ці питання характеризуються новизною і є, до певної міри, дискусійними: нині пропонуються діаметрально різні підходи щодо визначення структури військової преси України та аспектів управління пресою. Такі дискусії періодично виникали в процесі розвитку української військової преси і автор переконливо обґрунтовує по-

зицію оптимальної взаємодії командування і керівництва редакційного колективу.

Третій розділ присвячений вивченню військових видань українських емігрантських урядів, військових та парамілітарних організацій міжвоєнного періоду. Внеском автора є дослідження значного обсягу видань і виділення преси для військовослужбовців з масиву табірних часописів, преси політичних та громадських організацій, а також встановлення особливостей функціонування військових видань та їх місця в єдиному процесі розвитку української військової преси.

У четвертому розділі монографії досліджується преса збройного руху опору на території України (1939–1953 рр.) та комбатантських громад в еміграції (1945–1991 рр.) на тлі процесів, що відбуваються в суспільстві на той час: особливості творення української військової преси, її функціонування та тематичного наповнення. Зокрема наголошується на необхідності вивчати і враховувати досвід діяльності редакцій як радянських, так і українських національних видань збройного руху опору для підвищення ефективності сучасної військової преси в інформаційно-пропагандистському забезпеченні в бойових умовах, що важливо, зокрема, при виконанні миротворчих місій.

У п'ятому розділі автором висувається думка, що існуюча на сьогодні система військової преси не в повному обсязі вирішує завдання, поставлені перед нею як складником інформаційно-пропагандистського забезпечення війська, і тому потребує вдосконалення. У зв'язку з цим заслуговує особливої уваги спроба автора, що спирається на наукові здобутки та історичний досвід, обґрунтувати основні напрями реформування діяльності преси ЗС України та інших військових формувань.

Внаслідок проведеного дослідження автор приходить до висновку, що сучасна військова преса склалася під впливом історичних чинників та підвладна об'єктивним

тенденціям розвитку, однак на сьогодні складові елементи військової преси сформовані без наукового обґрунтування і існують без належної підтримки на загальнодержавному рівні при постійній тенденції до скорочення. Автор монографії встановив, система військової преси, створена на базі військової преси Радянської Армії, що дислокувалися в Україні, у своїй подальшій трансформації не відповідала об'єктивним потребам ЗС України, а змінювалася часто під дією суб'єктивних чинників. Зважаючи на вищезазначене, автор запропонував раціональний підхід до вирішення нагальних проблем військової преси України. Він ґрунтується на комплексному використанні аналізу соціальних передумов і методологічних засад виникнення, функціонування та реформування військової преси в контексті трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні. Монографія містить окремі дискусійні положення, які відображають наукову позицію автора, проте це не знижує її загальної позитивної оцінки. Подана монографія є серйозним теоретичним дослідженням важливої наукової проблеми, що має військово-історичне значення.

Теоретичні аспекти проблеми порушеної в монографії «Створення та розвиток української військової преси (XX – початок XXI століття)» емпіричний матеріал спонукатиме до подальших наукових пошуків, становитиме інтерес як для істориків та науково-педагогічних працівників, так і для курсантів, слухачів вищих військових навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться історією України.

Сергій ЛИТВИН,
доктор історичних наук, професор,
головний редактор
журналу «Воєнна історія»